

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
Klasik Arkeoloji ve Çağdaş Anadolu Arkeolojisi Kürsüsü

MİMARİ SÜSLEMELERDE SARMAL DAL

Kaynağı ve Gelişimi Üzerine Bir Deneme

Yüksek Lisans Tezi

Nural GÜNDÜZALP

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ
GİRİŞ

ANALİZ -Biçimi Oluşturan Motifler-

I.	KIVRIMLI SÖSLEMELERİN OLUŞUMUNDA ROL OYNAYAN MOTİFLER	
	<i>BAĞLAÇLI MOTİFLER DİZİNİ</i>	
	A) GEOMETRİK MOTİFLER.....	1
	B) BİTKİSEL-GEOMETRİK MOTİFLER.....	2
	C) BİTKİSEL MOTİFLER.....	3
II.	KIVRIMLI SÖSLEMELERDE ERKEN BİÇİMLERİN TİPOLOJİK ANALİZİ	
	<i>YALIN SARMAL DAL, ANTEMİENLER</i>	
	A) ALMAŞIKLI SAPLAR.....	5
	B) YAY BİÇİMLİ SAPLAR.....	5
	C) YATIK "S" BİÇİMLİ SAPLAR.....	7
	D) ONDÜLELİ SAPLAR.....	9
III.	AKANTUSLU SARMAL DALIN OLUŞUMUNDA ROL OYNAYAN DOĞAL ÖRNEKLER	
	A) AKANTUS BİTKİSİ.....	11
	B) SAYVAN BİTKİSİ.....	12
IV.	AKANTUSLU SARMAL DAL SÖSLEMELERİNİN TİPOLOJİK ANALİZİ	
	<i>DOLGUN SARMAL DAL</i>	
	A) AKANTUS YAPRAĞI.....	14
	B) DALLARDA ÇATALLANMA.....	16
	C) DALLARDA KANELÖRLENME.....	17

SENTEZ -Kronolojiye Uygun Bölgesel Düzen-

V.	YUNANİSTAN'DA SARMAL DAL	
	A) ELEUSİS TİPİ İLKEL SÖRGÖNLÖ ŞEMA.....	18
	B) İKİ SÖRGÖNLÖ ŞEMA.....	19
	1- BAŞLICA ÖRNEKLER.....	20
	2- ÖZELLİK VEREN ÖRNEKLER.....	23
	3- GENEL GRUPLANDIRMA.....	24
	a) Friz Ortasında Birleşen Kıvrımlar.....	24
	b) Üst Kısmı a-jur'lu Kıvrımlar.....	25
	c) Bitkisel Yapıyı Değişken Kıvrımlar.....	26
	d) Kıvrım-Palmet İlişkisi.....	26

VI. ANADOLU'DA SARMAL DAL	
A) İYON TİPİ DÖRT SÖRGÜNLO ŞEMA.....	28
B) HELLENİSTİK İKİ SÖRGÜNLO ŞEMA.....	30
C) SOMATRAKE TİPİ ÜÇ SÖRGÜNLO ŞEMA.....	32
D) BERGAMA TİPİ DÖRT SÖRGÜNLO ŞEMA.....	34
DIPNOTLAR.....	36
LEVHALAR LİSTESİ	
BİBLİYOGRAFYA	

ÖZET

Süslemeler, antik devir sanatının karanlıkta kalmış eserleri için önemli ip uçları veren kaynaklardır. Geniş boyutlu bir zaman ve mekan içinde, uygarlıkların gelişimi sanat açısından izlenmek istendiğinde bilinen özelliklerin bilinmeyenlerden daha az olduğu görülür. Kronoloji ve üslup eleştirisi yönünden mihenk taşı olabilecek yapısal süslemeler konusundaki çalışmaların eksikliği gün geçtikçe daha kuvvetle hissedilmektedir. Bu sahada bazı değerli çalışmalar olmasına karşın bunlar, bölge ve devirlerin özelliklerini sağlam esaslar içinde sergileyecek kadar geniş kapsamlı değildir. Varılacak yargıların, karşılaştırmalı metodla değerlendirilmesini sağlayacak bir tablo henüz ortaya çıkmamıştır.

Çalışmamın konusu olan *Mimari Süslemelerde Sarmal Dal* kompozisyonu başlangıçtan Hellenistik devire kadar süren bir zamanı sapsamaktadır. Gerek zaman gerekse coğrafi sınırları çok geniş olan konunun, ilk basamağında süslemenin ortaya çıkışını sağlayan öncü motifler ele alınmıştır. Ege uygarlıklarında geometrik devirden beri özellikle keramikler üzerinde kullanılan geometrik ve biskisel motiflerden oluşan kıvrımlı dizinler konumuzun en erken örnekleri olmuştur. Zamanla büyük aşama yapan kıvrımlı süslemelerin gelişimini kolayca izleyebilmek amacı ile, kendini oluşturan motif ve bağlaçların tipolojik bir analizi verilmeye çalışılmıştır.

Daha sonraki sentez bölümünde Yunanistan ve İyonya'da bir akım halinde ortaya çıkan verilerin karşılaştırmalı olarak ayrıntılarına inilmiştir. Genellikle sima süslemelerinde kullanılan *sarmal dal* kompozisyonlarından karakteristik örnekler seçilmiştir. Anlatımda şuurlu olarak yapılan bazı teknolojik düzene bağlı olarak bölgesel bir klasifikasyon yapılmaya çalışılmıştır. Ancak bu konuda vardığım yargılar üzerinde hiçbir iddiam yoktur.

Yrd.Doç.Dr. Nural GÜNDÜZALP'İN YAYINLARI

1. MİMARİ SÜSLEMELERDE SARMAL DAL - Kaynağı ve Gelişimi Üzerine Bir Deneme- (Master Tezi)
AÜDTCF Klasik Arkeoloji ve Çağdaş Anadolu Arkeolojisi
Kürsüsü, 1974.
2. DEKORATİF SANATTA AKANTUSLU KIVRIK DAL SÜSLEMELERİNİN KAYNAĞI ÜZERİNE (Bildiri)
VIII. Türk Tarih Kongresi, Ankara, 1976.
3. YAKUBOĞLU KONAĞININ DUVAR SÜSLEMELERİ (Bildiri)
VIII. Türk Tarih Kongresi, Ankara, 1976.
4. KLASİK DEVİR YAPILARINDA ESTETİK AÇIDAN BENİMSENEN TEMEL KAVRAMLAR (Bildiri)
Tasarım ve İnsan Bilimleri, KTÜ. Mimarlık Bölümü, Trabzon 1979.
5. İNSAN EKİNÇ VE EKOLOJİ (Makale)
KTÜ. Mimarlık Bülteni Sayı 5, Trabzon 1980.
6. ANADOLU YAPILARINDA AKANTUSLU SARMAL DAL SÜSLEMELERİ - Hellenistik ve Roma Devri- (Doktora Tezi)
AÜDTCF Klasik Arkeoloji ve Çağdaş Anadolu Arkeolojisi
Kürsüsü, 1981.
7. İÇ-DOĞU KARADENİZ BÖLGESİNDEN PREHİSTORİK BULUNTULAR (Bildiri)
IX. Türk Tarih Kongresi, Ankara 1981.
8. ESKİ ANADOLU YERLEŞMELERİNDE KONUT VE YAPI TEKNOLOJİLERİ (Bildiri)
Mimarlık ve Teknoloji Toplu Çalışması, Trabzon 1982.
9. İMPARATORLUK ÇAĞI ROMA MİMARİ DEKORASYONU ÜZERİNE (Makale)
1.10.1984, KÜ. Mimarlık Bölüm Başkanlığına basılmak üzere teslim edilmiştir.
10. TRABZON AYASOFYA MÜZESİNDE BULUNAN BİR ERKEK BAŞI (Makale)
7.1.1985, KÜ. Mimarlık Bölüm Başkanlığına basılmak üzere teslim edilmiştir.